


КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

 О.Б. Жильцов
08.09.2016 року



РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Середньовічна історія України

Напрямок підготовки 6.020302 «Історія»

Історико-філософський факультет

2016 – 2017 навчальний рік

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 1891

(підпис) (прізвище, ініціали)
«___» _____ 2016 р.

Робоча програма **Середньовічна історія України** для студентів за напрямом підготовки 6.020302 «Історія».

Розробник: Михайловський Віталій Миколайович, професор кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор історичних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії України Історико-філософського факультету

Протокол від «7» вересня 2016 року № 2

Завідувач кафедри
історії України _____



О.О. Салата

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура програми	6
Тематичний план	7
Програма	10
Карта самостійної роботи	22
Індивідуальне науково-дослідне завдання	24
Методичне забезпечення курсу	28
Навчально-методична карта дисципліни	29
Система поточного і підсумкового контролю	31
Шкала оцінювання:рейтингова оцінка та оцінка за стобальною шкалою	34
Питання до екзамену	35
Рекомендована література	39

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ВСТУП

Робоча навчальна програма з дисципліни «Середньовічна історія України» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою історії України і методики навчання Інституту лідерства та соціальних наук на основі ОПП підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки 6.020302 Історія, відповідно до затверджених навчальних планів.

Програму розроблено з урахуванням рекомендацій МОН України «Про Перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра» (лист № 1/9-736 від 06.12.2007 р.)

Програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання в Київському університеті імені Бориса Грінченка відповідно до вимог ОКХ, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни.

Програма визначає перелік, обсяг, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів, необхідне навчально-методичне забезпечення.

Навчальна дисципліна «Середньовічна історія України» є складовою частиною циклу дисциплін професійно-практичної підготовки, нормативного блоку навчальної програми.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є середньовічна історія України від XI ст. до 1572 р.

Міждисциплінарні зв'язки. Цей предмет є пов'язаний з такими історичними дисциплінами як Давня історія України та Ранньонова історія України, як інтегральна складова загального курсу «Історія України» для спеціалістів з напрямку історія. Також існують певні зв'язки з предметом «Історія української культури» для істориків.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів

1. IX – перша половина XIII ст.
2. Перша половина XIII — перша половина XIV ст.
3. Друга половина XIV — поч. XVI ст.
4. Поч. XVI ст. – 1572 р.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Середньовічна історія України» є ознайомлення студентів з історичним розвитком українських земель у IX-XVI ст.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Середньовічна історія України» є

- висвітлити основні явища і чинники історії України IX-XVI ст.;
- охарактеризувати основні напрямки історіографії історії України IX-XVI ст.;
- охарактеризувати зміни адміністративно-територіального устрою на українських землях у IX-XVI ст.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати:

1. основні події історії України VI-XVI ст.;
2. розуміння студентами основних явищ і подій з історії України VI-XVI ст.

вміти:

3. вміти аналізувати та розуміти причинно-наслідкові зв'язки історії України VI-XVI ст.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 210 год., із них:

- лекції - 42 год.;
- семінарські заняття - 42 год.;
- самостійна робота - 84 год.;
- підсумковий контроль (у формі МКР) - 12 год.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: Середньовічна історія України

Дисципліна	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідно до ECTS: 7 <i>кредитів</i>	Шифр та назва напрямку: <i>03 «Гуманітарні науки»</i>	Частина програми (нормативна, вибір закладу, вибір студента): <i>Нормативна</i>
Кількість змістовних модулів: <i>6 модулів.</i>	Шифр та назва спеціальності: <i>6.020302 «Історія».</i>	Рік підготовки: 2. Семестр: 3.
Загальний обсяг дисципліни: <i>210 години.</i>	Освітній рівень: <i>«перший бакалаврський».</i>	Аудиторні заняття: <i>84 год.</i> З них: Лекції: <i>42 год.</i> Семінарські заняття: <i>42 год.</i> Самостійна робота: <i>84 год.</i>
Кількість тижневих годин: <i>5 годин.</i>		Модульний контроль: <i>12 год.</i> Вид контролю: <i>екзамен – 30 год.</i>

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Використані скорочення:

- лекції (Л);
- семінарські заняття (СЗ);
- практичні заняття (ПЗ);
- індивідуальна робота (ІР);
- самостійна робота (СР);
- підсумковий контроль (ПК);
- разом (Р).

№	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Р	А	Л	СЗ	ПЗ	ІР	СР	ПК
Середньовічна історія України									
Змістовий модуль I									
IX – перша половина XIII ст.									
1.	Предмет і завдання курсу. Загальний огляд тематики курсу	8	4	2	2			4	
2.	Історична географія українських земель IX-XII ст.	8	4	2	2			4	
3.	Джерела та історіографія Давньоруської історії	8	4	2	2			4	
4.	Правляча династія у X-XII ст. Система влади. Правовий устрій.	8	4	2	2			4	
5.	Криза династії. Розпад на удільні князівства. XII – перша половина XIII ст.	12	4	2	2			6	2
	Разом	44	20	10	10			22	2
Змістовий модуль II									
Перша половина XIII — перша половина XIV ст.									
6.	Галицько-Волинське князівство (кін. XII – 1340 р.)	9	4	2	2			5	
7.	Джерела та історіографія з історії Галицько-Волинського князівства	9	4	2	2			5	
8.	Галицько-Волинське князівство у системі міжнародних стосунків в XIII ст.	9	4	2	2			5	
9.	Руське королівство у першій половині XIV ст.	11	4	2	2			5	2
	Разом	38	16	8	8			20	2
Змістовий модуль III									
Друга половина XIV — поч. XVI ст.									
10.	Українські землі у другій половині XIV-XV ст. Територія	7	4	2	2			3	

11.	Історіографія та джерела другої половини XIV-XV ст.	7	4	2	2			3	
12.	Пануючі династії на українських землях та правовий устрій.	7	4	2	2			3	
13.	Боротьба за спадщину Галицько-Волинського князівства (Руського королівства) у другій половині XIV — першій третині XV ст.	7	4	2	2			3	
14.	Земські і гродські уряди для шляхти на українських землях у XIV-XVI ст. – 2 год.	7	4	2	2			3	
15.	Поширення маґдебурзького права для міст на території України в XIV-XV ст.	14	4	2	2			6	4
	Разом	49	24	12	12			21	4

Змістовий модуль IV

Поч. XVI ст. – 1572 р.

16.	Українські землі у XVI ст. Територія. Правовий устрій.	7	4	2	2			3	
17.	Джерела та історіографія українських земель у XVI ст.	7	4	2	2			3	
18.	Соціальна структура населення українських земель у XVI ст.	7	4	2	2			3	
19.	Участь у житті держави. Шляхта руських воєводств на сеймах у XVI ст.	7	4	2	2			3	
20.	Церква на території руських воєводств Польського королівства у XVI-1572 рр.	7	4	2	2			3	

21.	Кримський Ханат у XV-XVI ст.	14	4	2	2			6	4
	<i>Разом</i>	49	24	12	12			21	4
	<i>Семестровий контроль</i>	30							
	<i>Разом за навчальним планом</i>	210	84	42	42			84	12

ПРОГРАМА

Змістовний модуль 1

IX – перша половина XIII ст.

Перший змістовний модуль складається з 5 лекцій та 5 семінарів у яких послідовно висвітлюється найдавніша історія українських земель. Основна увага приділена таким питанням: як формування території Давньоруської держави, правляча династія Рюриковичів. Розглянуто основні форми правового устрою та головні вектори зовнішньої політики цього державного утворення.

Змістовний модуль 2

Перша половина XIII — перша половина XIV ст.

Другий змістовний модуль складається з 4 лекцій та 4 семінарів і присвячений історії Галицько-Волинського князівства (а від 1253 р. Руського королівства) у XIII – першій половині XIV ст. Основна увага приділена формуванню території та правлячій династії Мстиславовичів (Романовичів). За допомогою генеалогічних пов'язань династій з сусідніми європейськими династіями Угорщини, Польських та Німецьких князівств.

Змістовний модуль 3

Друга половина XIV — поч. XVI ст.

Третій змістовний модуль складається з 5 лекцій та 5 семінарів і присвячений історії українських земель у складі Великого князівств Литовського та Польського королівства другої половини XIV – XV ст. Послідовно висвітлюється формування території цих державних утворень за рахунок українських етнічних земель, розглядаються основні етапи входження колишніх земель Галицько-Волинського князівства (Руського королівства) до складу сусідніх держав. Вивчаються основні правові документи, що регламентували життя на українських землях у XIV-XV ст. Значна увага приділена формуванню станової структури тогочасного суспільства та формуванню міст на цій території.

Змістовний модуль 4

Поч. XVI ст. – 1572 р.

Четвертий змістовий модуль складається з 6 лекцій та 6 семінарів і присвячений історії українських земель у складі Великого князівства Литовського та Польського королівства XVI ст. Основна увага зосереджена на структурі тогочасного суспільства. Висвітленню історії міст на українських землях та окремим питанням парламентського життя шляхти з українських земель у загальнодержавних сеймах. Окремо висвітлено утворення Кримського Ханату у XV ст.

ПРОГРАМА
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I
IX – ПЕРША ПОЛОВИНА XIII СТ.

Лекція 1

Предмет і завдання курсу. Загальний огляд тематики курсу

(2 год.)

1. Предмет курсу “Середньовічна історія України”.
2. Хронологічні межі курсу “Середньовічна історія України”.

Основні поняття: *середньовічна історія України, хронологія, періодизація.*

Лекція 2

Історична географія українських земель IX-XII ст.

(2 год.)

1. Розселення слов'янських племен на території сучасної України у V-VIII ст. н.
2. Утворення Давньоруської держави у IX-X ст. Формування території довкола Києва.
3. Давньоруська держава в XI ст.
4. Удільні князівства XII ст.

Основні поняття: *Русь, степ, Візантія, варяги, князівства.*

Лекція 3

Джерела та історіографія Давньоруської історії

(2 год.)

1. Огляд основних писемних джерел з Давньоруської історії.
2. Вітчизняна та зарубіжна історіографія Давньоруської історії.

Основні поняття: *літопис, хроніка, звід, дискусія, полеміка.*

Лекція 4

Правляча династія у X-XII ст. Система влади. Правовий устрій.

(2 год.)

1. Династія Рюриковичів у X-XII ст.
2. Система влади у X-XII ст.
3. Правий устрій Давньоруської держави.

Основні поняття: *Рюриковичі, князі, князівські урядники, звичаєве право, Руська правда.*

Лекція 5

Криза династії. Розпад на удільні князівства. XII — перша половина XIII ст.

(2 год.)

1. Любецький з'їзд 1097 р. та закріплення уділів за нащадками Ярослава Мудрого.
2. Удільні князівства у XII ст. Боротьба за Київський престол.
3. Удільні князівства у першій половині XIII ст.

Основні поняття: *уділ, удільне князівство.*

Семінарське заняття 1

Теорії походження Русі. Історія та практика.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Норманська теорія.
2. Антинорманська теорія.

3. Хозарська теорія.

Рекомендована література:

1. *Брайчевский М. Ю.* «Русские» названия порогов у Константина Багрянородного // Земли Южной Руси в IX-XIV вв. (История и археология). К., 1985. <http://www.kurgan.kiev.ua/porogi.htm>
2. Древняя Русь в свете зарубежных источников: Хрестоматия / Под ред. *Т. Н. Джаксон, И. Г. Коноваловой и А. В. Подосинова*. Том V: Древнескандинавские источники / Сост. *Г. В. Глазырина, Т. Н. Джаксон, Е. А. Мельникова*. М., 2009.
3. *Клейн Л. С.* Спор о варягах. История противостояния и аргументы сторон. — СПб, 2009.
4. *Мельникова Е. А.* Древняя Русь и Скандинавия. Избранные труды. — М., 2011.
5. *Пріцак О.* Відкіль єсть пішла Русьская земля (Лєція прочитана у Гарвардському університеті в 1975 р.).
6. *Толочко О.П., Толочко П.П.* Київська Русь. — К., 1998.

Семінарське заняття 2

Територія та межі Київської Русі

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Етапи формування Київської Русі.
2. Межі Русі на початку XI ст.
3. Проблема приналежності “Червенських градів”.
4. Князівства-вотчини, їх територія (Київське, Чернігівське, Переяславське, Галицьке, Волинське).

Рекомендована література:

Толочко О.П., Толочко П.П. Київська Русь. — К., 1998.

Грушевський М.С. Історія України-Руси. — К., 1992. — Т. 2. — С. 254-262 (Київська земля), 312-329 (Чернігівська земля), 338-339, 344-251 (Переяславська земля), 359-374 (Волинська земля), 407-408, 455-461 (Галицька земля), 505-526 (Тьмуторокань і руська колонізація степу).

Ісаєвич Я.Д. Територія і населення Червенських градів // Український іст.-геогр. збірник. - К., 1971. - Вип. 1.

Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. — К., 1984.

Семінарське заняття 3

Стосунки з сусідами у X-XII ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Походи на південь та перші міждержавні угоди з Візантією у IX ст. Зміст та обставини укладання.
2. Династичні стосунки з сусідами у X-XII ст.

Рекомендована література:

1. *Джаксон Т.* Четыре норвежских конунга на Руси. Из истории русско-норвежских политических отношений последней трети X — первой половины XI в. — М., 2000.
2. *Коновалова Н. Г., Перхавко В. Б.* Древняя Русь и Нижнее Подунавье. М., 2000.
3. *Назаренко А. В.* Древняя Русь на международных путях. Междисциплинарные очерки культурных, торговых, политических связей IX-XII веков. М., 2001.
4. *Пашуто В. Т.* Внешняя политика Древней Руси. М., 1968.
5. *Толочко О.П., Толочко П.П.* Київська Русь. — К., 1998.

Семінарське заняття 4

«Руська правда» - система правових норм Русі в XI-XIII ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Види і списки «руської правди».
2. Структура тогочасного суспільства за «руською правдою».

Рекомендована література:

1. *Зимин А. А.* Русская правда. М., 2000. <http://annals.xlegio.ru/rus/zimin/zimin.htm#pr>
2. Русская правда. I. Тексты / Под ред. акад. *Б. Д. Грекова.* — М., 1940.
3. Русская правда. II. Комментарии / Составили *Б. В. Александров, В. Г. Гейман, Г. Е. Кочин и др.* / Под. ред. акад. *Б. Д. Грекова.* — М., 1947.
4. *Пресняков А. Е.* Княжое право в древней Руси. Очерки по истории X-XIII столетий. Лекции по русской истории. Киевская Русь. М., 1993.
5. *Толочко А. П.* Краткая редакция Правды русской: происхождение текста // *Ruthenica. Supplementum 2.* — К., 2009.

Семінарське заняття 5

Русь і степ у Х-ХІІІ ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Стосунки з печенігами.
2. Половці: вороги-родичі.
3. Монгольська експансія на захід і доля удільних князівств на території України.

Рекомендована література:

1. *Гераськова Л.С.* Печеніги, торки, половці на кордонах Київської Русі. Кочівники і Київська Русь // Історія української культури. — К., 2001. — Т. 1. — С. 1008-1014, 1033-1037.
2. *Гумилев Л.* Древняя Русь и Кипчакская Степь в 945— 1225 гг. // Проблемы изучения и охраны памятников культуры Казахстана: Тезисы докладов и сообщений географической конференции. — Алма-Ата, 1980. — С. 38-71.
3. *Пашуто В. Т.* Внешняя политика Древней Руси. — М., 1968.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ.

ПЕРША ПОЛОВИНА ХІІІ — ПЕРША ПОЛОВИНА ХІV СТ.

Лекція 6

Галицько-Волинське князівство (кін. ХІІ – 1340 р.)

(2 год.)

1. Формування території Галицького та Волинського князівства.
2. Об'єднання двох князівств під владою Романа Мстиславовича.
3. Мстиславовича – володарі Галицько-Волинського князівства.

Основні поняття: *Галицьке та Волинське князівства, Мстиславовичі, Руське королівство.*

Лекція 7

Джерела та історіографія з історії Галицько-Волинського князівства

(2 год.)

1. Галицько-Волинський літопис.
2. Актові документи до історії Галицько-Волинського князівства.
3. Закордонні нарративні джерела до історії Галицько-Волинського князівства.

Основні поняття: *Галицько-Волинський літопис, хроніки, листи, грамоти.*

Лекція 8

Галицько-Волинське князівство у системі міжнародних стосунків в XIII ст.

(2 год.)

1. Європейська генеалогія Мстиславовичів у XIII ст.
2. Стосунки Галицько-Волинського князівства з Угорським королівством.
3. Стосунки Галицько-Волинського князівства з польськими князівства.

Основні поняття: *генеалогія, шлюб, угода, Угорське королівство, Краківське князівство, Мазовецьке князівство.*

Лекція 9

Руське королівство у першій половині XIV ст.

(2 год.)

1. Руське королівство та його сусіди у першій половині XIV ст.
2. Юрій-Болеслав Тройденевич – останній володар Руського королівства.

Основні поняття: *Руське королівство, Польське королівство, Угорське королівство, Мазовецьке князівство.*

Семінарське заняття 6

Галицьке та Волинське князівство наприкінці XII–XIII ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Угорські претензії на Галицьке князівство у першій половині XIII ст.
2. Князювання Данила Романовича (1205 – 1264).
3. Коронація 1254 р. у Дорогичині.

Рекомендована література:

1. *Александрович В., Войтович Л.* Король Данило Романович. Біла Церква, 2013.
2. *Котляр М.* Галицько-Волинська Русь. — К., 1998.
3. *Пашуто В.* Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. — М., 1950.
4. *Майоров О.* Єфросинія Галицька. Дочка візантійського імператора в Галицько-Волинській Русі: княгиня і черниця. — Біла Церква, 2013.

Семінарське заняття 7

Галицько- Волинський літопис.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Структура тексту літопису. Редакції тексту.
2. Князі і бояри у літописі: ставлення до них літописця.

Рекомендована література:

5. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. *М. Котляра*. — К., 2002.
6. *Генсьоровський А.* Галицько-Волинський літопис (процес складання; редакції і редактори). — К., 1958.
7. *Котляр М.* Галицько-Волинська Русь. — К., 1998.
8. *Пашуто В.* Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. — М., 1950.

Семінарське заняття 8

Стосунки династії Романовичів із сусідами у XII-XIII ст. (2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Європейська генеалогія Мономаховичів-Романовичів у XII-XIII ст.
2. Галицько-Волинське князівство та його стосунки з Угорським та Польським Королівствами у XII-XIII ст.

Рекомендована література:

1. *Александрович В., Войтович Л.* Король Данило Романович. Біла Церква, 2013.
2. *Домбровський Д.* Матрімоніальна політика князя Льва Даниловича // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 2000. — Т. 240. — С. 195-218.
3. *Домбровський Д.* Руська (українська) середньовічна князівська родина (Рід Романовичів) // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 2006. — Т. 252. — С. 376-409.
4. *Котляр М.* Галицько-Волинська Русь. — К., 1998.
5. *Майоров О.* Єфросинія Галицька. Дочка візантійського імператора в Галицько-Волинській Русі: княгиня і черниця. — Біла Церква, 2013.
6. *Майоров О.* Зовнішня політика Галицько-Волинської Русі часів Четвертого Хрестового походу: стосунки з Німеччиною, Візантією та Польщею // Ruthenica. Вип. 7. К., 2008. С. 105-129. <http://history.org.ua/JournALL/ruthenica/7/6.pdf>
7. *Пашуто В.* Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. — М., 1950.

Семінарське заняття 9

Руське королівство у першій половині XIV ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Канцелярія та документи Руського королівства у першій половині XIV ст.
2. Стосунки Руського королівства з Тевтонським орденом.

Рекомендована література:

1. *Купчинський О.* Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століття. Дослідження. Тексти. Київ-Львів, 2004.
2. Болеслав-Юрій II, князь всей Малой Руси. Сборник материалов и исследований. Санкт-Петербург, 1907.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

ДРУГА ПОЛОВИНА XIV — ПОЧ. XVI СТ.

Лекція 10

Українські землі у другій половині XIV-XV ст. Територія

(2 год.)

1. Українські землі у складі Польського королівства.
2. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.
3. Українські землі у складі Угорського королівства та Молдавського князівства.

Основні поняття: *Польське королівство, Велике князівство Литовське, Угорське королівство, Молдавське князівство.*

Лекція 11

Історіографія та джерела другої половини XIV-XV ст.

(2 год.)

1. Основні види писемних джерел до історії України другої половини XIV – XV ст.
2. Вітчизняна історіографія пізнього Середньовіччя на українських землях.
3. Зарубічна історіографія пізнього Середньовіччя на українських землях.

Основні поняття: *письмові джерела, актові джерела, історіографія.*

Лекція 12

Пануючі династії на українських землях та правовий устрій.

(2 год.)

1. Пануючі династії:

- а) П'ясти
- б) Анжуйська династія
- в) Гедиміновичі та Ягеллони

2. Правові документи Польського королівства та Великого князівства Литовського у другій половині XIV – XV ст.

Основні поняття: *динстія, король, великий князь, коронне право, статут, унія, суддебник.*

Лекція 13

Боротьба за спадщину Галицько-Волинського князівства (Руського королівства) у другій половині XIV — першій третині XV ст.

(2 год.)

1. Польсько-угорські домовленості про успадкування влади у Центрально-Східній Європі.
 2. Велике князівство Литовське – центр збирання руських земель у пізньому Середньовіччі.
 3. Князь Владислав Опольський та його управління на руських землях.
 4. Владислав II Ягайло та Вітовт та українські землі під їхньої владою у першій третині XV ст.
- Основні поняття: *Руське королівство, руський домен короля, Поділля, Волинь.*

Лекція 14

Земські і гродські уряди для шляхти на українських землях у XIV-XVI ст. – 2 год.

(2 год.)

1. Уряд старости на українських землях.
2. Земські уряди на українських землях.
3. Гродські уряди на українських землях.

Основні поняття: *староста, генеральний староста, грод, уряд.*

Лекція 15

Поширення маґдебурзького права для міст на території України в XIV-XV ст.

(2 год.)

1. Маґдебурзьке право на прикладі Львова, Кам'янця та Києва.
2. Міські урядники
3. Етнічний склад Львова на прикладі книг прийняття до міського громадянства.

Основні поняття: *міське право, самоврядування, німецьке право, міські урядники.*

Семінарське заняття 10

Правовий устрій на українських землях Великого князівства Литовського у другій половині XV — першій половині XVI ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Судебник Казимира 1468 р.: структура і зміст.
2. Першій литовський статут 1529 р. як перша спроба кодифікації права у Великому князівстві Литовському.
3. Другий литовський статут 1566 р. утворення Волинського і Брацлавського воєводств.

Рекомендована література:

1. *Заяць А.* Міщани поміж Литовськими Статутами і практикою життя // Соціум. Альманах соціальної історії. — К., 2010. — Вип. 9. — С. 9-19.
2. *Русина О.* Україна під татарами і Литвою. — К., 1999.
3. *Сеньків Ю.* Судебник 1468 року, його структура, зміст та значення // Вісник львівського університету. Серія юридична. — Львів, 2008. — Вип. 46. — С. 59-64: http://law.lnu.edu.ua/fileadmin/user_upload/visnyk/46/vsn46_08.pdf
4. Статут Великого князівства Литовського 1529 года / Под ред. акад. *К. Яблонскиса*. — Минск, 1960: <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Litva/XVI/1520-1540/Statut1529/framevved.htm>

Семінарське заняття 11

**Удільні князівства на українській землях
в другій половині XIV-XV ст.**

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Подільське князівство братів Коріатовичів у другій половині XIV ст.
2. Волинське князівство, як плацдарм поширення влади великих князів литовських на українських землях у XIV-XV ст.
3. Київське та Новгород-Сіверське князівства на порубіжжі зі Степом.

Рекомендована література:

1. *Греков Б.* Восточная Европа и упадок Золотой Орды (на рубеже XIV-XV вв.). — М., 1975.
2. *Михайловський В.* Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI століття. — К., 2012.
3. *Русина О.* Україна під татарами і Литвою. — К., 1999.
4. *Русина О.* Сіверська земля у складі Великого князівства Литовського. — К., 1998.
5. *Шабульдо Ф.* Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. — К., 1987.

Семінарське заняття 12

(2 год.)

Коронне право на руських землях у XIV-XV ст. Малопольський (віслицький) статут Казимира та його руський переклад.

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Структура статуту.
2. Верстви суспільства за статутом.
3. Покарання за статутом.

Рекомендована література:

Акты относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией. Санкт-Петербург, 1846. Т. I: 1340–1506. № 2. С. 2-20.

Семінарське заняття 13

Міста та торгівельні стосунки українських земель у XV-XVI ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Вірменські колонії у містах.
2. Львів і Київ: два центри східної торгівлі.

Рекомендована література:

1. Білоус Н. Київ наприкінці XV — у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування. — К., 2008.
2. Привілеї міста Києва кінця XV – середини XVII ст. Дослідження. Тексти / Упор. Н. Білоус. — К., 2013.
3. Дашкевич Я. Розселення вірменів на Україні в XI-XVIII ст. // Український історико-географічний збірник. — К., 1971. — Вип. 1. — С. 150-181.
4. Капраль М. Національні громади Львова XVI-XVIII ст. (соціально-правові взаємини). — Львів, 2003.
5. Отамановський В. Вінниця в XIV-XVII століття. Історичне дослідження. — Вінниця, 1993.
6. Шиян Р. Торговля міст Руського і Белзького воєводства у XVI — першій половині XVII ст. // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1994. — Т. 228.

Семінарське заняття 14

Земські та гродські уряди у Руському, Подільському та Белзькому воєводствах: регіональна специфіка

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Земська ієрархія на руських землях у XV-XVI ст.: номенклатура та персональний склад
2. Уряд генерального руського та подільського старости.

Рекомендована література:

1. Крикун М. Земські уряди на українських землях у XV-XVIII ст. // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1994. — Т. 228.
2. Михайловський В. Привілей короля Владислава III на Кам'янецьке староство для Теодорика з Бучача 1442 р. // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. — Кам'янець-Подільський, 2003. — Т. 11. Історичні науки.
3. Михайловський В. Документи подільських (кам'янецьких) генеральних старост на заставу королівщин (1442-1506 рр.) // Київська старовина. — 2003. — № 2.
4. Михайловський В. Вищі урядники Польського королівства на руських землях у 1434-1506 роках: спроба колективного портрета // *Theatrum humanae vitae*. Студії на пошану Наталі Яковенко. — К., 2012.

Семінарське заняття 15

Локація міст на маґдебурзьке праві у руських землях Корони Польської. – 2 год.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Привілеї на повне і часткове маґдебурзьке право: для кого? На прикладі Львова та Кам'янця.
2. Хто жив і прагнув жити у цих містах? На підставі книг прийняття до міського права у Львові наприкінці XIV — XVI ст.

Рекомендована література:

1. Привілеї міста Львова (XIV—XVIII ст.) / Упор. М. Капраль. — Львів, 1998.
2. Дашкевич Я. Кам'янець-Подільський XVI-XVIII ст.: місто трьох гербів // Міста та містечка в гербах, прапорах і печатках. — Львів, 2003. — № 1.
3. Заяць О. Умови та процес надання львівського міського громадянства у XV-XVIII століттях // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 2008. — Т. CCLVI.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV

ПОЧ. XVI СТ. – 1572 Р.

Лекція 16

Українські землі у XVI ст. Територія. Правовий устрій.

(2 год.)

1. Українські землі у складі Польського королівства та Великого князівства Литовського.
2. Коронне право та його застосування на українських землях у XVI ст.
3. I-й та II-й Литовські сатути та їх застосування на українських землях у XVI ст.

Основні поняття: *воєводства, повіти, статут, суди.*

Лекція 17

Джерела та історіографія українських земель у XVI ст.

(2 год.)

1. Письмові джерела з історії України XVI ст.
2. Державні архіви Польського королівства та Великого князівства Литовського у XVI ст.
3. Вітчизняна історіографія історії українських земель XVI ст.
4. Зарубіжна історіографія історії українських земель XVI ст.

Основні поняття: *актові джерела, хроніки, коронна метрика, литовська метрика.*

Лекція 18

Соціальна структура населення українських земель у XVI ст.

(2 год.)

1. Тричленний поділ привілейованої верстви тогочасного суспільства на українських землях.
2. Особливості соціальної структури в Польському Королівстві та Великому князівстві Литовському.

Основні поняття: *соціальна структура, князі, шляхта, пани, зем'яни, бояри, міщани, селяни.*

Лекція 19

Участь у житті держави. Шляхта руських воєводств на сеймах у XVI ст. -2 год.

1. З'їзди шляхти у XV ст.
2. Запровадження регулярних сеймів у Польському королівстві та сеймова репрезентація руських воєводств.
3. Люблінський сейм 1569 р.

Основні поняття: *коронні з'їзди, сейми, сеймові конституції.*

Лекція 20

Церква на території руських воєводств Польського королівства у XVI-1572 рр. – 2 год.

1. Православна церква та її структура.
2. Католицька церква та її структура.

Основні поняття: *київська митрополія, єпископства, парафії, право патронату.*

Лекція 21

Кримський Ханат у XV-XVI ст.

1. Утворення Кримського Ханату у середині XV ст.
2. Васальна залежність Кримського Ханату від Османської імперії.
3. Стосунки із Великим князівством Литовським і Польським Королівством у XV-XVI ст.

Основні поняття: *Крим, ханат, Гіреї, Османська імперія.*

Семінарське заняття 16

Правовий устрій на українських землях Великого князівства Литовського у другій половині XV — першій половині XVI ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Першій литовський статут 1529 р. як перша спроба кодифікації права у Великому князівстві Литовському.

2. Другий литовський статут 1566 р. утворення Волинського і Брацлавського воєводств.

Рекомендована література:

1. Заяць А. Міщани поміж Литовськими Статутами і практикою життя // Соціум. Альманах соціальної історії. — К., 2010. — Вип. 9. — С. 9-19.
2. Русина О. Україна під татарами і Литвою. — К., 1999.
3. Статути Великого князівства Литовського у 3-х томах. Том I. Статут Великого князівства Литовського 1529 року. Одеса 2002.
4. Статути Великого князівства Литовського у 3-х томах. Том I. Статут Великого князівства Литовського 1566 року. Одеса 2003.

Семінарське заняття 17

Міста та торгівельні стосунки українських земель у XV-XVI ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Львів як центр східної торгівлі на українських землях.
2. Київ – місто на околиці Великого князівства Литовського та його контакти зі Сходом.
3. Вінниця у XVI ст. – небезпечне сусідство на кордоні.

Рекомендована література:

1. Білоус Н. Київ наприкінці XV — у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування. — К., 2008.
2. Привілеї міста Києва кінця XV – середини XVII ст. Дослідження. Тексти / Упор. Н. Білоус. — К., 2013.
3. Капраль М. Національні громади Львова XVI-XVIII ст. (соціально-правові взаємини). — Львів, 2003.
4. Отамановський В. Вінниця в XIV-XVII століття. Історичне дослідження. — Вінниця, 1993.
5. Шиян Р. Торгівля міст Руського і Белзького воєводств у XVI — першій половині XVII ст. // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1994. — Т. 228. — С. 160-182.

Семінарське заняття 18

Вірмени. Зв'язковий елемент зі Сходом

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Третій елемент міського життя: основні вірменські колонії у Львові та Кам'янці.
2. Вірменське судочинство на прикладі книг Кам'янецького магістрату.
3. Кар'єра Амброзія Ормянчика у першій третині XVI ст.: приклад соціальної мобільності.

Рекомендована література:

1. Привілеї національних громад міста Львова / Упор. М. Капраль. — Львів, 2000.
2. *Гаркавець О.* Вірмено-кипчацькі рукописи в Україні, Вірменії, Росії: Каталог. — К., 1993 (російська версія);
3. *Дашкевич Я.* Розселення вірменів на Україні в XI-XVIII ст. // Український історико-географічний збірник. — К., 1971. — Вип. 1.
4. *Михайловський В.* Еластична спільнота. Подільська шляхта у другій половині XIV – 70-х роках XVI ст. — К., 2012. — С. 210-213.

Семінарське заняття 19

Люблінський сейм 1569 та інкорпорації Волині, Київщини та Брацлавщини до складу Корони Польської

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Позиція волинської та київської шляхти щодо унії.
2. Інкорпорація Волині до складу Корони Польської.
3. Інкорпорація Київщини до складу Корони Польської.

Рекомендована література:

1. Грушевський М. Історія України-Руси. Т. 4.
2. Дневник Люблинского сейма 1569 года. Соединение Великого княжества Литовского с Королевством Польским / Изд. М. О. Коялович. Санкт-Петербург, 1869.

Семінарське заняття 20

Стосунки з Кримським ханатом у XV-XVI ст.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Татарські ярлики на руські землі у XIV-XVI ст.

2. Організація оборони східного кордону Корони Польської (кін. XV — перша половина XVI ст.).

Рекомендована література:

1. *Грушевський М.* Історія України-Руси. — Т. IV. — С. 312-337.
2. *Михайловський В.* Еластична спільнота. Подільська шляхта у другій половині XIV – 70-х роках XVI ст. — К., 2012.
3. *Шабульдо Ф.* Чи був ярлик Мамає на українські землі? (До постановки проблеми) // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 2002. — Т. 243.
4. *Шабульдо Ф.* Кондомініум в українських землях XIV ст. // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 2006. — Т. 251.

Семінарське заняття 21

Великий кордон. Теорії виникнення козацтва.

(2 год.)

План заняття (перелік питань для обговорення):

1. Українські землі між Сходом і Заходом у XIV-XVI ст. Які кордони проходили тут?
2. Теорії виникнення козацтва.

Рекомендована література:

1. *Баранович А.* Население предстепной Украины в XVI в. // Исторические записки. — Т. 32. — М., 1950. — С. 198-232.
2. *Дашкевич Я.* Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV-XVIII ст.) // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1991. — Т. 222. — С. 28-44.
3. *Щербак В.* Українське козацтво: формування соціального стану (друга половина XV — середина XVII ст.). — К., 2000.

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів передбачає цілеспрямований пошук ефективних способів вивчення курсу, свідоме ставлення та послідовність в роботі, вміння використовувати наявну літературу і публікації у періодичних виданнях, планувати власну роботу.

Формами самостійної роботи можуть бути: аналіз джерел, опрацювання спеціальної літератури. Аудиторна робота студентів визначається лекційними та семінарськими заняттями, груповими та індивідуальними консультаціями. Поряд з цими формами використовуються тестові завдання, письмові контрольні опитування, захист рефератів.

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали
Змістовий модуль I.		
IX – перша половина XIII ст.		
Предмет і завдання курсу. Загальний огляд тематики курсу (4 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Історична географія українських земель IX-XII ст.(4 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Джерела та історіографія Давньоруської історії (4 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Правляча династія у X-XII ст. Система влади. Правовий устрій. (4 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Криза династії. Розпад на удільні князівства. XII – перша половина XIII ст.(6 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Змістовий модуль II.		
Перша половина XIII — перша половина XIV ст.		
Галицько-Волинське князівство (кін. XII – 1340 р.) (5 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Джерела та історіографія з історії	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5

Галицько-Волинського князівства (5 год.)	числі першоджерел)	
Галицько-Волинське князівство у системі міжнародних стосунків в XIII ст. (5 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Руське королівство у першій половині XIV ст. (5 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Змістовий модуль III.		
Друга половина XIV — поч. XVI ст.		
Українські землі у другій половині XIV-XV ст. Територія (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Історіографія та джерела другої половини XIV-XV ст. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Пануючі династії на українських землях та правовий устрій. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Боротьба за спадщину Галицько-Волинського князівства (Руського королівства) у другій половині XIV — першій третині XV ст. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Земські і гродські уряди для шляхти на українських землях у XIV-XVI ст. — 2 год. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Поширення маґдебурзького права для міст на території України в XIV-XV ст. (6 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Змістовий модуль IV.		
Поч. XVI ст. — 1572 р.		
Українські землі у XVI ст. Територія. Правовий устрій. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Джерела та історіографія українських земель у XVI ст. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5

Соціальна структура населення українських земель у XVI ст. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Участь у житті держави. Шляхта руських воєводств на сеймах у XVI ст. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Церква на території руських воєводств Польського королівства у XVI-1572 рр. (3 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Кримський Ханат у XV-XVI ст. (6 год.)	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	5
Разом:		105
Разом: 84 год.		

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Мета ІНДЗ: вироблення у студентів навичок самостійної роботи з історичними джерелами та історіографічною літературою для удосконалення знань, отриманих у процесі навчання.

Зміст ІНДЗ: поглиблене вивчення студентами окремих проблем вітчизняної історії.

Види ІНДЗ:

- оглядовий реферат;
- тематична презентація (створена за допомогою програми Microsoft PowerPoint).

Орієнтовна структура ІНДЗ:

- Вступ. Обґрунтування актуальності теми. Огляд джерел та історіографії проблеми.
- Основна змістовна частина.
- Висновки.
- Список використаних джерел і досліджень.

Критерії оцінювання ІНДЗ:

№ зп	Опис критерію	Максимальна кількість балів
1.	Ступінь розкриття теми	10
2.	Обґрунтованість висновків	10
3.	Якість оформлення роботи	10
Разом:		30 бали

Шкала оцінювання ІНДЗ:

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25 - 30	Відмінно
Достатній	20 - 24	Добре
Середній	5 - 19	Задовільно

Низький	0 - 4	Незадовільно
---------	-------	--------------

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Середньовічна історія України».

**ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ІНДЗ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»:**

1. Розселення слов'янських племен на території сучасної України у V-VIII ст. н.
2. Утворення Давньоруської держави у IX-X ст. Формування території довкола Києва.
3. Династія Рюриковичів у X-XII ст.
4. Правовий устрій Давньоруської держави.
5. Любецький з'їзд 1097 р. та закріплення уділів за нащадками Ярослава Мудрого.
6. Удільні князівства у XII ст. Боротьба за Київський престол.
7. Удільні князівства у першій половині XIII ст.
8. Князівства-вотчини, їх територія (Київське, Чернігівське, Переяславське, Галицьке, Волинське).
9. Походи на південь та перші міждержавні угоди з Візантією у IX ст. Зміст та обставини укладання.
10. Династичні стосунки з сусідами у X-XII ст.
11. Структура тогочасного сусіпільства за «руською правдою».
12. Мстиславовичі – володарі Галицько-Волинського князівства.
13. Актові документи до історії Галицько-Волинського князівства.
14. Закордонні наративні джерела до історії Галицько-Волинського князівства.
15. Європейська генеалогія Мстиславовичів у XIII ст.
16. Стосунки Галицько-Волинського князівства з Угорським королівством.
17. Стосунки Галицько-Волинського князівства з польськими князівства.
18. Руське королівство та його сусіди у першій половині XIV ст.
19. Юрій-Болеслав Тройденевич – останній володар Руського королівства.
20. Угорські претензії на Галицьке князівство у першій половині XIII ст.
21. Князювання Данила Романовича (1205 –1264).
22. Коронація 1254 р. у Дорогичині.
23. Канцелярія та документи Руського королівства у першій половині XIV ст.
24. Стосунки Руського королівства з Тевтонським орденом.
25. Основні види писемних джерел до історії України другої половини XIV – XV ст.
26. Вітчизняна історіографія пізнього Середньовіччя на українських землях.
27. Зарубічна історіографія пізнього Середньовіччя на українських землях.
28. Правові документи Польського королівства та Великого князівства Литовського у

другій половині XIV – XV ст.

29. Польсько-угорські домовленості про успадкування влади у Центрально-Східній Європі.
30. Князь Владислав Опольський та його управління на руських землях.
31. Владислав II Ягайло та Вітовт та українські землі під їхньої владою у першій третині XV ст.
32. Етнічний склад Львова на прикладі книг прийняття до міського громадянства.
33. Подільське князівство братів Коріатовичів у другій половині XIV ст.
34. Волинське князівство, як плацдарм поширення влади великих князів литовських на українських землях у XIV-XV ст.
35. Київське та Новгород-Сіверське князівства на порубіжжі зі Степом.
36. Земська ієрархія на руських землях у XV-XVI ст.: номенклатура та персональний склад
37. Уряд генерального руського та подільського старости.
38. Привілеї на повне і часткове маґдебурзьке право: для кого? На прикладі Львова та Кам'янця.
39. Хто жив і прагнув жити у цих містах? На підставі книг прийняття до міського права у Львові наприкінці XIV — XVI ст.
40. Українські землі у складі Польського королівства та Великого князівства Литовського.
41. Коронне право та його застосування на українських землях у XVI ст.
42. I-й та II-й Литовські сатути та їх застосування на українських землях у XVI ст.
43. Письмові джерела з історії України XVI ст.
44. Державні архіви Польського королівства та Великого князівства Литовського у XVI ст.
45. Особливості соціальної структури в Польському Королівстві та Великому князівстві Литовському.
46. Запровадження регулярних сеймів у Польському королівстві та сеймова репрезентація руських воєводств.
47. Люблінський сейм 1569 р.
48. Православна церква та її структура у XVI ст.
49. Католицька церква та її структура у XVI ст.
50. Утворення Кримського Ханату у середині XV ст.

51. Васальна залежність Кримського Ханату від Османської імперії.
52. Стосунки із Великим князівством Литовським і Польським Королівством у XV-XVI ст.
53. Першій литовський статут 1529 р. як перша спроба кодифікації права у Великому князівстві Литовському.
54. Другий литовський статут 1566 р. утворення Волинського і Брацлавського воєводств.
55. Львів як центр східної торгівлі на українських землях.
56. Київ – місто на околиці Великого князівства Литовського та його контакти зі Сходом.
57. Третій елемент міського життя: основні вірменські колонії у Львові та Кам'янці.
58. Татарські ярлики на руські землі у XIV-XVI ст.
59. Організація оборони східного кордону Корони Польської (кін. XV — перша половина XVI ст.).
60. Українські землі між Сходом і Заходом у XIV-XVI ст. Які кордони проходили тут?

Методичне забезпечення курсу

- Опорні конспекти лекцій.
- Плани семінарських занять з середньовічної історії України.
- Електронні примірники книг та статей з тем курсу.

Навчально-методична карта дисципліни

Разом: **210 год.**

З них: лекції (**42 год.**), семінарські заняття (**42 год.**),

самостійна робота (**84 год.**),

модульний контроль (**12 год.**), семестровий контроль - іспит

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль I													
	IX – перша половина XIII ст.													
Лекції (теми, бали)	Предмет і завдання курсу, 1	Історична географія 1	Предмет і завдання курсу1	Джерела та історіографія 1	Історична географія 1	Правляча династія у X-XII ст.1	Джерела та історіографія 1	Криза династії.1	Правляча династія у X-XII ст.1	Галицько-Волинське князівство1	Джерела та історіографія 1	Криза династії.1	Галицько-Волинське князівство1	Джерела та історіографія 1
Семінарські заняття (теми, бали)			Предмет і завдання курсу1		Історична географія 1		Джерела та історіографія 1		Правляча династія у X-XII ст.1			Криза династії.1	Галицько-Волинське князівство1	Джерела та історіографія 1
СР (бали)	25													
Поточний контроль (вид, бали)	Відповідь на семінарському занятті – 10													
Модульний контроль (бали)	Модульна контрольна робота – 25.													

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль II Перша половина XIII — перша половина XIV ст.				Змістовий модуль III Друга половина XIV — поч. XVI ст.							
Лекції (теми, бали)	Галицько-Волинське князівство 1 Руське королівство 1 Галицько-Волинське князівство 1 Українські землі у другій половині XIV-XV ст. 1 Руське королівство 1 Історіографія та джерела другої половини XIV-XV ст. 1				Пануючі династії на українських землях 1 Історіографія та джерела другої половини XIV-XV ст. 1 Боротьба за спадщину Галицько-Волинського князівства 1 Земські і городські уряди для шляхти 1							
Семінарські заняття (теми, бали)	Галицько-Волинське князівство 1 Руське королівство 1				Українські землі у другій половині XIV-XV ст. 1 Історіографія та джерела другої половини XIV-XV ст. 1 Пануючі династії на українських землях 1 Боротьба за спадщину Галицько-Волинського князівства 1 Земські і городські уряди для шляхти 1							
СР (бали)	20				30							
Поточний контроль (вид)	Відповідь на семінарському занятті – 10											
Модульний контроль	Модульна контрольна робота – 25.				Модульна контрольна робота – 50.							
Підсумковий контроль	Екзамен – 40											

Підсумковий контроль	Модульний контроль	Поточний контроль (вид)	СР (бали)	Семінарські заняття (теми, бали)	Лекції (теми, бали)	Модулі (назви, бали)
Екзамен – 40	Модульна контрольна робота – 50.	Відповідь на семінарському занятті – 10	30	Поширення маґдебурзького права 1 Поширення маґдебурзького права 1 Українські у XVI ст. 1 Соціальна структура населення 1 Участь у житті держави 1 Церква на території руських воєводств 1 Церква на території руських воєводств 1 Кримський Ханат у XV-XVI ст. 1	Поширення маґдебурзького права 1 Українські землі у XVI ст. 1 Джерела та історіографія українських земель у XVI ст.1 Соціальна структура населення 1 Участь у житті держави 1 Церква на території руських воєводств 1 Кримський Ханат у XV-XVI ст. 1	Змістовий модуль IV Поч. XVI ст. – 1572 р.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

№	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю
1	Відвідування лекцій	1
2	Відвідування практичних (семінарських занять)	1
3	Виконання завдання для самостійної роботи	5
4	Робота на практичному (семінарському) занятті (в тому числі доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії та інше)	Всього 10, в тому числі за видами
5	Виконання модульної контрольної роботи	25

Шкала оцінювання:рейтингова оцінка та оцінка за стобальною шкалою

Оцінка ECTS	Значення оцінки	Оцінка за шкалою університету	За національною шкалою
A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками	90 – 100 балів	відмінно
B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	82-89 балів	добре
C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	75-81 балів	
D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	69-74 балів	задовільно
E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	60-68 балів	
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	35-59 балів	Незадовільно
F	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	1-34 балів	

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Розселення слов'янських племен на території сучасної України у V-VIII ст. н.
2. Утворення Давньоруської держави у IX-X ст. Формування території довкола Києва.
3. Давньоруська держава в XI ст.
4. Удільні князівства в XII ст.
5. Огляд основних писемних джерел з Давньоруської історії.
6. Вітчизняна та зарубіжна історіографія Давньоруської історії.
7. Династія Рюриковичів у X-XII ст.
8. Система влади у X-XII ст.
9. Правовий устрій Давньоруської держави.
10. Любецький з'їзд 1097 р. та закріплення уділів за нащадками Ярослава Мудрого.
11. Удільні князівства у XII ст. Боротьба за Київський престол.
12. Удільні князівства у першій половині XIII ст.
13. Норманська теорія походження Давньоруської держави.
14. Антинорманська теорія походження Давньоруської держави.
15. Хозарська теорія походження Давньоруської держави.
16. Етапи формування Київської Русі.
17. Межі Русі на початку XI ст.
18. Проблема приналежності "Червенських градів".
19. Князівства-вотчини, їх територія (Київське, Чернігівське, Переяславське, Галицьке, Волинське).
20. Походи на південь та перші міждержавні угоди з Візантією у IX ст. Зміст та обставини укладання.
21. Династичні стосунки з сусідами у X-XII ст.
22. Види і списки «руської правди».
23. Структура тогочасного сусіпільства за «руською правдою».
24. Стосунки з печенігами у X-XI ст.
25. Половці: вороги-родичі у XI-XIII ст.
26. Монгольська експансія на захід і доля удільних князівств на території сучасної України.
27. Формування території Галицького та Волинського князівства у XII ст.

28. Об'єднання двох князівств під владою Романа Мстиславовича.
29. Мстиславовичі – володарі Галицько-Волинського князівства.
30. Галицько-Волинський літопис як джерело.
31. Актові документи до історії Галицько-Волинського князівства.
32. Закордонні наративні джерела до історії Галицько-Волинського князівства.
33. Європейська генеалогія Мстиславовичів у XIII ст.
34. Стосунки Галицько-Волинського князівства з Угорським королівством.
35. Стосунки Галицько-Волинського князівства з польськими князівства.
36. Руське королівство та його сусіди у першій половині XIV ст.
37. Юрій-Болеслав Тройденевич – останній володар Руського королівства.
38. Угорські претензії на Галицьке князівство у першій половині XIII ст.
39. Князювання Данила Романовича (1205 –1264).
40. Коронація 1254 р. у Дорогичині.
41. Структура тексту Галицько-Волинського літопису. Редакції тексту.
42. Князі і бояри у Галицько-Волинському літописі літописі: ставлення до них літописця.
43. Європейська генеалогія Мономаховичів-Романовичів у XII-XIII ст.
44. Галицько-Волинське князівство та його стосунки з Угорським та Польським Королівствами у XII-XIII ст.
45. Канцелярія та документи Руського королівства у першій половині XIV ст.
46. Стосунки Руського королівства з Тевтонським орденом.
47. Українські землі у складі Польського королівства.
48. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.
49. Українські землі у складі Угорського королівства та Молдавського князівства.
50. Основні види писемних джерел до історії України другої половини XIV – XV ст.
51. Вітчизняна історіографія пізнього Середньовіччя на українських землях.
52. Зарубічна історіографія пізнього Середньовіччя на українських землях.
53. Правові документи Польського королівства та Великого князівства Литовського у другій половині XIV – XV ст.
54. Польсько-угорські домовленості про успадкування влади у Центрально-Східній Європі.
55. Велике князівство Литовське – центр збирання руських земель у пізньому Середньовіччі.

56. Князь Владислав Опольський та його управління на руських землях.
57. Владислав II Ягайло та Вітовт та українські землі під їхньої владою у першій третині XV ст.
58. Уряд старости на українських землях.
59. Земські уряди на українських землях.
60. Гродські уряди на українських землях.
61. Маґдебурзьке право на прикладі Львова, Кам'янця та Києва.
62. Міські урядники
63. Етнічний склад Львова на прикладі книг прийняття до міського громадянства.
64. Судебник Казимира 1468 р.: структура і зміст.
65. Подільське князівство братів Коріатовичів у другій половині XIV ст.
66. Волинське князівство, як плацдарм поширення влади великих князівс литовських на українських землях у XIV-XV ст.
67. Київське та Новгород-Сіверське князівства на порубіжжі зі Степом.
68. Структура Малопольського статуту.
69. Верстви суспільства за Малопольським статутом.
70. Покарання за Малопольським статутом.
71. Вірменські колонії у містах.
72. Львів і Київ: два центри східної торгівлі.
73. Земська ієрархія на руських землях у XV-XVI ст.: номенклатура та персональний склад
74. Уряд генерального руського та подільського старости.
75. Привілеї на повне і часткове маґдебурзьке право: для кого? На прикладі Львова та Кам'янця.
76. Хто жив і прагнув жити у цих містах? На підставі книг прийняття до міського права у Львові наприкінці XIV — XVI ст.
77. Українські землі у складі Польського королівства та Великого князівства Литовського.
78. Коронне право та його застосування на українських землях у XVI ст.
79. I-й та II-й Литовські сатути та їх застосування на українських землях у XVI ст.
80. Письмові джерела з історії України XVI ст.
81. Державні архіви Польського королівства та Великого князівства Литовського у XVI ст.

82. Вітчизняна історіографія історії українських земель XVI ст.
83. Зарубіжна історіографія історії українських земель XVI ст.
84. Тричленний поділ привілейованої верстви тогочасного суспільства на українських землях.
85. Особливості соціальної структури в Польському Королівстві та Великому князівстві Литовському.
86. З'їзди шляхти у XV ст.
87. Запровадження регулярних сеймів у Польському королівстві та сеймова репрезентація руських воєводств.
88. Люблінський сейм 1569 р.
89. Православна церква та її структура у XVI ст.
90. Католицька церква та її структура у XVI ст.
91. Утворення Кримського Ханату у середині XV ст.
92. Васальна залежність Кримського Ханату від Османської імперії.
93. Стосунки із Великим князівством Литовським і Польським Королівством у XV-XVI ст.
94. Першій литовський статут 1529 р. як перша спроба кодифікації права у Великому князівстві Литовському.
95. Другий литовський статут 1566 р. утворення Волинського і Брацлавського воєводств.
96. Львів як центр східної торгівлі на українських землях.
97. Київ – місто на околиці Великого князівства Литовського та його контакти зі Сходом.
98. Третій елемент міського життя: основні вірменські колонії у Львові та Кам'янці.
99. Вірменське судочинство на прикладі книг Кам'янецького магістрату.
100. Позиція волинської та київської шляхти щодо унії.
101. Інкорпорація Волині до складу Корони Польської.
102. Інкорпорація Київщини до складу Корони Польської.
103. Татарські ярлики на руські землі у XIV-XVI ст.
104. Організація оборони східного кордону Корони Польської (кін. XV — перша половина XVI ст.).
105. Українські землі між Сходом і Заходом у XIV-XVI ст. Які кордони проходили тут?
106. Теорії виникнення козацтва.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Баранович А. Население предстепной Украины в XVI в. // Исторические записки. — Т. 32. — 1950. — С. 198-232.
2. Білоус Н. Київ наприкінці XV — у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування. — К., 2008.
3. Білоус Н. Люблінська унія 1569 р.: історіографічні погляди та інтерпретації (до 440-річчя Люблінської унії) // УІЖ. — 2010. — № 1. — С. 65-83. [history.org.ua]
4. Брайчевский М. Ю. «Русские» названия порогов у Константина Багрянородного // Земли Южной Руси в IX-XIV вв. (История и археология). К., 1985. <http://www.kurgan.kiev.ua/porogi.htm>
5. Вінниченко О. О. Князі і не князі: про князівський титул Єловицьких // УІЖ. — 2009. — № 5. — С. 47-65. [history.org.ua]
6. Войтович Л. «Баварський географі»: спроба етнолокалізації населення Центрально-Східної Європи IX ст. // УІЖ. — 2009. — № 5. — С. 12-34. [history.org.ua]
7. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. М. Котляра. — К., 2002.
8. Генсьоровський А. Галицько-Волинський літопис (процес складання; редакції і редактори). — К., 1958.
9. Гераськова Л.С. Печеніги, торки, половці на кордонах Київської Русі. Кочівники і Київська Русь // Історія української культури. — К., 2001. — Т. 1. — С. 1008-1014, 1033-1037.
10. Греков Б. Восточная Европа и упадок Золотой Орды (на рубеже XIV-XV вв.). — М., 1975.
11. Грушевський М. Історія України-Руси. — Т. I-VI. — К., 1993-1995.
12. Гумилев Л. Древняя Русь и Кипчакская Степь в 945— 1225 гг. // Проблемы изучения и охраны памятников культуры Казахстана: Тезисы докладов и сообщений географической конференции. — Алма-Ата, 1980. — С. 38-71.
13. Дашкевич Я. Розселення вірменів на Україні в XI-XVIII ст. // Український історико-географічний збірник. — К., 1971. — Вип. 1. — С. 150-181.
14. Дашкевич Я. Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV-XVIII ст.) // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1991. — Т. 222. — С. 28-44.
15. Дейвіс Н. Боже ігрище. Історія Польщі. — К., 2008.
16. Джаксон Т. Четыре норвежских конунга на Руси. Из истории русско-норвежских политических отношений последней трети X — первой половины XI в. — М., 2000.
17. Домбровський Д. Матрімоніальна політика князя Льва Даниловича // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 2000. — Т. 240. — С. 195-218.
18. Домбровський Д. Руська (українська) середньовічна князівська родина (Рід Романовичів) // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 2006. — Т. 252. — С. 376-409.
19. Древняя русь в свете зарубежных источников: Хрестоматия / Под ред. Т.Н. Джаксон, И.Г. Коноваловой и А.В. Подосинова. Том V: Древнескандинавские источники / Сост. Г.В. Глазырина, Т.Н. Джаксон, Е.А. Мельникова. М., 2009.
20. Зазуляк Ю. Навколо полеміки про феодалізм на Галичині XIV-XV ст. // Ruthenica. — К., 2006. — Вип. 5. — С. 170-193. [history.org.ua]

21. *Зашкільняк Л. Крикун М.* Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. — Львів, 2002.
22. *Заяць А.* Міщани поміж Литовськими Статутами і практикою життя // Соціум. Альманах соціальної історії. — К., 2010. — Вип. 9. — С. 9-19. [history.org.ua]
23. *Зимин А. А.* Русская правда. М., 2000. <http://annals.xlegio.ru/rus/zimin/zimin.htm#pr>
24. *Иловайский Д. И.* Разыскания о начале Руси. Вместо введения в русскую историю. М., 2002. <http://www.tuad.nsk.ru/~history/Author/Russ/I/IlovajskiDI/begin/index.html>
25. *Капраль М.* Національні громади Львова XVI-XVIII ст. (соціально-правові взаємини). Львів, 2003.
26. *Кемпа Т.* Костятин Василь Острозький (бл. 1524/1525-1608). Воевода київський і маршалок землі волинської. — Хмельницький, 2009.
27. *Клейн Л. С.* Спор о варягах. История противостояния и аргументы сторон. СПб, 2009.
28. *Коновалова Н. Г., Перхавко В. Б.* Древняя Русь и Нижнее Подунавье. М., 2000.
29. *Котляр М.* Галицько-Волинська Русь. — К., 1998.
30. *Крикун М.* Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України у XV-XVIII ст. Кордони воєводств у світлі джерел. — К., 1993.
31. *Крикун М.* Повітовий устрій Подільського воєводства в XV-XVI ст. Перспективи джерелознавства історичної географії України // Археографічний щорічник. — К., 1992. — Вип. 1. — С. 157-178.
32. *Крикун М.* Земські уряди на українських землях у XV-XVIII ст. // Записки наукового товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1994. — Т. 228. — С. 65-122.
33. *Линниченко И. А.* Черты из истории сословий в Юго-западной Галицкой (Руси) XIV-XV в. — М., 1894.
34. *Майоров О.* Зовнішня політика Галицько-Волинської Русі часів Четвертого Хрестового походу: стосунки з Німеччиною, Візантією та Польщею // Ruthenica. Вип. 7. К., 2008. С. 105-129. <http://history.org.ua/JournALL/ruthenica/7/6.pdf>
35. *Михайловський В.* Правління Коріатовичів на Поділлі (1340-ві—1394 pp.): соціальна структура князівського оточення // УІЖ. — 2009. — № 5. — С. 34-47. [history.org.ua]
36. *Михайловський В.* Васальні стосунки князів Коріатовичів з Казимиром III та Людовіком Угорським // УІЖ. — 2010. — № 4. — С. 4-15. [history.org.ua]
37. *Михайловський В.* Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV—70-х роках XVI ст. — К., 2012.
38. *Назаренко А. В.* Древняя Русь на международных путях. Междисциплинарные очерки культурных, торговых, политических связей IX-XII веков. М., 2001.
39. *Насонов А. Н.* «Русская земля» и образование территории древнерусского государства. — М., 1951.
40. *Отамановський В.* Вінниця в XIV-XVII століття. Історичне дослідження. — Вінниця, 1993.
41. *Пашуто В. Т.* Внешняя политика Древней Руси. М., 1968.
42. *Пашуто В.* Образование Литовского государства. — М., 1959.
43. *Пашуто В.* Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. — М., 1950.
44. *Пресняков А. Е.* Княжое право в древней Руси. Очерки по истории X-XIII столетий. Лекции по русской истории. Киевская Русь. М., 1993.
45. *Прицак О.* Відкіль єсть пішла Руськая земля (Лєція прочитана у Гарвардському університеті в 1975 р.).
46. *Рапов О.* Княжеские владения на Руси в X — первой половине XIII в. — М., 1977.
47. *Ричка В.* «Вся королівська рать» (Влада Київської Русі). — К., 2009.
48. *Русина О.* Україна під татарами і Литвою. — К., 1999.
49. Русская правда. I. Тексты / Под ред. акад. *Б. Д. Грекова.* — М., 1940.

50. Русская правда. II. Комментарии / Составили Б. В. Александров, В. Г. Гейман, Г. Е. Кочин и др. / Под. ред. акад. Б. Д. Грекова. — М., 1947.
51. Сафаргалиев М. Распад Золотой Орды. — Саранск, 1960.
52. Сахаров А. Н. Дипломатия Древней Руси. — М., 1980.
53. Сеньків Ю. Субедник 1468 року, його структура, зміст та значення // Вісник львівського університету. Серія юридична. — Львів, 2008. — Вип. 46. — С. 59-64
http://law.lnu.edu.ua/fileadmin/user_upload/visnyk/46/vsn46_08.pdf
54. Собчук В. З історії землеволодінь шляхетських родів з княжими титулами у Південній Волині XV — першої половини XVII століть // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 2000. — Т. 240. — С. 333-360.
55. Статут Великого княжества Литовского 1529 года / Под ред. акад. К. Яблонскаса. — Минск, 1960: <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Litva/XVI/1520-1540/Statut1529/framevved.htm>
56. Толочко А. Воображенная народность // RUTHENICA. — К., 2002. — №1. — С. 112-117.
57. Толочко А. П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. — К., 1992.
58. Толочко А. П. Краткая редакция Правды русской: происхождение текста // Ruthenica. Supplementum 2. — К., 2009.
59. Толочко А. П. Очерки начальной истории Руси. — К., 2015.
60. Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь. — К., 1998.
61. Ульяновський В. Історія Церкви та релігійної думки в Україні. Середина XV — кінець XVI ст. — Кн. 1-2. — К., 1994.
62. Шабульдо Ф. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. — К., 1987.
63. Шиян Р. Торговля міст Руського і Белзького воєводств у XVI — першій половині XVII ст. // Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1994. — Т. 228. — С. 160-182.
64. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану (друга половина XV — середина XVII ст.). — К., 2000.
65. Яковсон А. Крым в средние века. — М., 1973.
66. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. — К., 2006.
67. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні в XVI-XVII ст. — К., 2002.
68. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). — К., 1993.

Ресурси Інтернету:

1. <http://litopys.org.ua/> (Ізборник. Історія України IX - XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації: літописи, історія, мовознавство, давня українська література, політологія, літературознавство, граматики та лексикони, історичні мапи тощо).
2. <http://www.lrc-lib.ru/> (Рукописные памятники Древней Руси).
3. <http://www.vostlit.info/> (Восточная литература – библиотека текстов по истории Средневековья).